

Kádár János el nem küldött levele Leonyid Brezsnyevnek ^[1]

„Nálunk olyan benyomás alakult ki, hogy a mi elvi-politikai állásfoglalásainkkal, a módszerekre ajánlott javaslatainkkal szemben megemérett, fenntartás, sőt bizalmatlanság jelentkezik az Önök részéről, ugyanakkor az eltérő vélemények és módszerek kérdésében nem győznek meg bennünket arról, hogy az Önök magatartása lenne a helyes. Ugyanezt tapasztaltuk egész sor esetben a kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozása előkészítésének menetében is.”

Bevezetés

Leonyid Iljics Brezsnyev nem felejtette el Kádár János 1964. októberi nyílt kiállítását a leváltott Nyikita Szergejevics Hruscsov mellett, és kapcsolatuk - annak ellenére, hogy Kádár János mind politikai, mind gazdasági megfontolásból jó viszonyra törekedett az új szovjet vezetéssel - sohasem vált olyan közelivé és barátiává, mint amilyen az a magyar párt első embere és Hruscsov között volt. A kétoldalú kapcsolatokat azonban igazi próbatétel elé az 1968-as év állította. A csehszlovákiai történésekkel összefüggésben a két vezető kapcsolatartása is sokkal intenzívebbé vált, Brezsnyev egyre gyakrabban élt a „telefondiplomácia” eszközeivel (volt olyan nap, amikor kétszer is telefonált), az információk anyagok gyakoribb cseréjére és számos két- és többoldalú konzultációs megbeszélés került sor. Ennek során egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy az események hátterét, jellegét és a megoldási módot illetően is jelentős véleményeltérések vannak közöttük. A hat szocialista ország (Szovjetunió, Csehszlovákia, NDK, Bulgária, Lengyelország és Magyarország) párt- és állami vezetőinek 1968. március 23-i drezdai értekezletén Magyarország - és személy szerint Kádár - elszigetelődött, és centrista álláspontjával magára maradt. Az „ötök” 1968. május 8-i moszkvai tanácskozásán ez az elszigeteltség tovább erősödött. Kádár ugyan került a nyílt konfrontáció, és nem vitakozott az SZKP KB Politikai Bizottsága értékelésével, érvelésében közvetett módon azonban mégis attól markánsan eltérő véleményt fogalmazott meg. Eszerint „a harc végső soron Csehszlovákiában, a párton, a munkásosztályon, a népen belül fog eldőlni. Ebből következnek a mi teendőink: mindent megtenni, ami segíti a kommunista kibontakozást ebből a nehéz helyzetből és semmi olyat, ami ellenségeink kezére játszhat.” lényegében a Brezsnyev-doktrína elvi alapjait kérdőjelezte meg.

Nézetkülönbségek mutatkoztak nem csupán a csehszlovákiai folyamatok megítélésében, de más, közvetve a magyarországi gazdasági reform sorsát befolyásoló kérdésekben is. Ezért a magyar vezetés 1968. május 14-én - az öt szocialista ország testvérpártja első titkárainak 1968. május 8-i moszkvai találkozájáról adott tájékoztató tárgyalása során - úgy döntött, hogy levélben fordul az SZKP vezetéséhez, és protokollmentes, nem hivatalos kétoldalú megbeszélést javasolt. A levél megírására megbízást kapott Kádár János és Komócsin Zoltán végül azonban mégis visszakozott, és a PB 1968. május 28-i ülésén a kényes kérdéseket feszegető levél elküldésének elhalasztását javasolta. A PB-t arra kérték, hogy a végleges döntés meghozatalakor mérlegeljék, hogy a csehszlovákiai helyzet miatti ideges légkör és a magyar kormányküldöttség 1968. június utolsó hetére tervezett hivatalos útját megelőző időpont alkalmas-e a levél elküldésére, s a problémák felvetésének ez lenne-e a leghelyesebb módja.

A levelet végül nem küldték el, de a testület úgy határozott, hogy a továbbiakban is nagy figyelmet kell szentelni a fontos kérdésekben mutatkozó nézeteltéréseknek, amelyek zavarják az együttműködéssel az SZKP-val és más testvérpártokkal, a kérdést a PB-n belül napirenden kell tartani, alkalmas időpontban és módon pedig az SZKP-nál szóvá kell tenni. A PB megvizsgáládnak tartotta, hogy a nézetkülönbségeket kiváltó problémák közül melyeket lehet a magyar párt- és kormányküldöttség júniusi moszkvai látogatása alkalmával a hivatalos tárgyalási témák közé felvenni.

Az 1968. június 27. és július 4. között lezajlott megbeszéléseken a rendelkezésünkre álló dokumentumok tanúsága szerint egyik fél sem említett „problémás” kérdéseket, mind Kádár, mind Brezsnyev pozitívan értékelte a kétoldalú kapcsolatokat. Ezek a protokolláris megnyilvánulások azonban korántsem fedték a valóságot. A csehszlovákiai helyzet kialakulásának okait és az egyes fázisok megítélését illetően Kádár véleménye továbbra is eltért a hivatalos szovjet álláspontól. Az MSZMP Központi Bizottságának és a Minisztertanácsnak augusztus 23-ai, közös zárt ülésén elhangzott beszámoló - amelyen Kádár az 1968. július közepén a szovjet vezetőkkel a Krímben folytatott megbeszéléseiről tájékoztatta a két testületet - azonban nem a csehszlovákiai eseménnyel összefüggésben érdemel figyelmet, hanem azért, mert az 1956 utáni magyar helyzetet, annak szovjet megítélését és „kezelését” is szóba hozta. A XX. kongresszus szellemére és (névének említése nélkül) a hruscsovi politikai gyakorlatra való utalásokkal ravaszul és taktikusan bírálta a szovjet vezetést.

Forrás

1.

Szigorúan bizalmas!
Készült: 2 pl-ban

Előterjesztés a Politikai Bizottság ülésére

Javaslat a szovjet elvtársaknak írandó levél ügyében

Legutóbb, az öt párt moszkvai találkozájáról szóló jelentést tárgyalva, a Politikai Bizottság úgy határozott, hogy levéllel fordul a szovjet elvtársakhoz és megbeszélést javasol azokban a kérdésekben, amelyekben véleményeltérés volt, illetve van közöttünk. Levéltervezet benyújtása helyett néhány körülmény ismételt megvizsgálását és újabb állásfoglalást kérünk a Politikai Bizottságtól. Véleményünk szerint ismételt mérlegelni kell a következőket:

Először: Az utóbbi időszakban véleményeltérés mutatkozott közöttünk a nyugattal kapcsolatos magyar gazdasági elgondolások, a német kérdés, a román kérdés, a csehszlovák helyzet politikai megítélésében, a Varsói Szerződés, a KGST időszerű kérdéseinek, s általában fontos nemzetközi kérdések meg tárgyalásának és megoldási módjainak kérdéseiben, a kommunista és munkáspártok nemzetközi találkozájának néhány - politikai jelentőséggel bíró - eljárás kérdésében. Mindez összegezve és együttesen felvetve újabb, és nem kis politikai kérdésként jelentkezik kapcsolatainkban.

Mérlegelni kell, hogy a jelenlegi időpont (a csehszlovák helyzet kialakulatlanlansága miatti ideges légkör, az esedékes magyar párt- és kormányküldöttség útjának közelsége stb.) alkalmas-e a szóban forgó levél elküldésére, külön tárgyalás, vita kezdeményezésére?

Másodszor: Szükséges annak ismételt mérlegelése is, hogy akár most, akár később, formailag hogyan, mennyire hivatalos módon (és súllyal) vessük fel kérdéseinket? Elképzelhető (ha teljesen pártvonalon tartjuk a kérdést), hogy Központi Bizottságunk fordul az SZKP KB-hoz, Politikai Bizottságunk az SZKP PB-hez, hogy a PB állásfoglalására és megbízására hivatkozva írunk Brezsnyev elvtársnak, és végül, hogy vezető testületre való kifejezett hivatkozás nélkül, személyes levelet írunk Brezsnyev elvtársnak. Ennek abban van a jelentősége, hogy az általunk választott forma más-más kezelési módra ad választási lehetőséget a szovjet elvtársak számára.

Harmadszor: Mérlegelni lehet és kell, hogy a jelzett kérdéseknek ugyan van, és számunkra elsősorban szovjet-magyar vonatkozása van, de meghatározott mértékben érinti a lengyel és német elvtársakhoz való viszonyunkat is. Ezen túlmenően a Varsói Szerződés és a KGST keretében aktív összes partnereinkkel való együttműködésünket is érinti. Tehát elvileg elképzelhető, hogy ne csak a szovjet elvtársaknak, hanem egyidejűleg a többi közvetlen partnerünknek is felvessük együttműködésünket érintő elvi és politikai észrevételeinket.

A fenti megfontolásokból kiindulva tesszük meg javaslatainkat.

Határozati javaslat

1. A Politikai Bizottság úgy ítéli meg, hogy nagy figyelmet kell szentelni azoknak a nézeteltéréseknek, amelyek egyes fontos kérdésekben megmutatkoznak és zavarják az SZKP-val és más közeli szövetséges testvérpártokkal való együttműködésünket. A magunk részéről mindent meg kell tennünk e nézeteltérések elvi alapon történő és mielőbbi megszüntetése érdekében.

2. A Politikai Bizottság úgy határoz, hogy e nézeteltéréseket a maguk összefüggésében, mint átfogó kérdést pártvonalon, bizalmasan és a PB-n belül napirenden kell tartani, a testvérpártok közül pedig csak az SZKP-nál kell, alkalmas időpontban és módon szóvá tenni.

3. Most e kérdésekben nem kell levelet írni az SZKP-hoz, ellenben meg kell vizsgálni, hogy a magyar párt- és kormányküldöttség június végi hivatalos útja alkalmából, melyeket lehet közülük a szokásos tárgyalások rendes témái közé felvenni.

4. A Politikai Bizottság a nézeteltérések konkrét kérdéseire, s azok felszámolása érdekében szükséges lépések megvizsgálására párt- és kormányküldöttségünk Szovjetunióban teendő látogatását követően tér vissza.

1968. május 24-én

Kádár János s. k.
Komócsin Zoltán s. k.

2.

Szigorúan bizalmas!
Készült 2 pl-ban.
Levéltervezet

L. I. Brezsnyev elvtársnak,
a Szovjetunió Kommunista Pártja
Központi Bizottsága első titkárának

Moszkva

Tisztelt Brezsnyev elvtárs!

A Politikai Bizottságunkban lefolytatott beszélgetés alapján fordulok Önhöz azzal a javaslattal, hogy a közeljövőben hozzunk létre egy protokollmentes, nem hivatalos, nem publikált, kötetlen, elvtársi, kétoldali találkozót, amelynek során véleményt cserélhetnénk olyan kérdésekről, amelyek bennünket huzamosabb ideje foglalkoztatnak.

Annak érdekében, hogy az Önök számára kétoldali megbeszélésre a felkészülést megkönnyítsük, a bennünket foglalkoztató gondolataink lényegét a következőkben ismertetem:

A kétoldali magyar-szovjet kapcsolatokban is, de még inkább a nemzetközi problémák, a szocialista országok között felmerülő kérdések megítélésében és kezelésében olyan lényegbevágó eltérést látunk mind tartalmi, mind pedig a módszerek vonatkozásában az Önök és a mi állásfoglalásaink és magatartásunk között, amelyek bennünket nyugtalanítanak. Azokra a nézet és módszerbeli eltérésekre gondolunk, amelyek annakidején jelentkeztek a külügyminiszterek varsói értekezletén a német kérdésről, majd a Varsói Szerződés keretében folyó vitáinkban, a drezdai és legutóbb az öt testvérpárt moszkvai megbeszélésén felszínre kerültek. Nálunk olyan benyomás alakult ki, hogy a mi elvi-politikai állásfoglalásainkkal, a módszerekre ajánlott javaslatainkkal szemben megnemértés, fenntartás, sőt bizalmatlanság jelentkezik az Önök részéről, ugyanakkor az eltérő vélemények és módszerek kérdésében nem győznek meg bennünket arról, hogy az Önök magatartása lenne a helyes. Ugyanezt tapasztaltuk egész sor esetben a kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozása előkészítésének menetében is. Mindezekről a problémákról azért szeretnénk közvetlen kétoldali eszmecserét folytatni, mert számunkra az a legfontosabb, hogy a szovjet-magyar kapcsolatok, az együttműködés rendben legyen, mert a mi szocialista építőmunkánknak és nemzetközi politikánknak ez az alapja.

Remélem, sikerült érzékeltetni e szűkre szabott levél keretei ellenére is, hogy milyen gondok foglalkoztatnak bennünket, és elfogadják javaslatunkat a kétoldali találkozóra.

Felhasználva az alkalmat, Politikai Bizottságunk legjobb kívánságait, szívélyes elvtársi üdvözlését tolmácsolom szovjet testvérpártunk Politikai Bizottságának. Önnek, Koszigin, Podgornij elvtársnak, Politikai Bizottságuk tagjainak személyes jókívánságaimat küldöm.

Szívélyes kommunista üdvözléssel:
Kádár János

Jelzet: MOL M-KS 288. f. 47. cs. 743. ó. e. (Magyar Országos Levéltár - Magyar Szocialista Munkáspárt - Kádár János titkárságának iratai)

Címkek:

[Kádár János](#) ^[2]

[Brezsnyev](#) ^[3]

[SZKP](#) ^[4]

[PB](#) ^[5]

Kiadás: 8. évfolyam (2008) 6. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/kadar_janos_el_nem_kuldott_levele_leonyid_brezsnyevnek.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/kadar_janos_el_nem_kuldott_levele_leonyid_brezsnyevnek.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-janos>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/brezsnyev>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szcp>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/pb>